

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 13 Şubat 2019

Krizin Niteliği Üzerine

Dünya ekonomisi 2009 krizinden sonra inişli çıkışlı –ancak genel eğilimiyle *durgunluk* içerisinde bir görünüm sergilemekte. Gerek uluslararası kuruluşlarca, gerekse akademi yazınında yapılan öngörüler dünya ekonomisinin önümüzdeki dönemde yeni bir yavaşlama dalgası içerisine sürükleneceği yönünde. Bu doğrultuda, örneğin IMF Ocak sonunda yapmış olduğu öngörülerde, 2019 için dünya ekonomisinin büyüme hızını %3.7’den, %3.5’e gerileyeceğini tahmin etmekteydi.

Küresel kriz, kısa süre içerisinde yoğun iflasların, şiddetli bir daralmanın ve yüksek işsizliğin oluşması yerine, etkileri *uzun süreye yayılmış*, ısrarlı bir durgunluk olarak kendini gösteriyor. Bu yönüyle de spektaküler bir çöküşün ardından görece hızlı toparlanma ile betimlenen *geleneksel* kriz biçimlerinden farklılaşmakta. Kriz, zaman içerisinde ve bölgeden bölgeye farklı biçimlerde (Avrupa’da kamu borcu; gelişmekte olan ülkelerde özel sektör borçlanması ve gerileyen tasarruflar; ABD’de miktar kolaylaştırması diye anılan parasal genişlemenin ardından para ve mali piyasalarda balonlaşma ve dengesizlik, vb...) tezahür etmekte; ancak süreci koşullandıran ana olgular sürekli olarak kendini yenileyerek karşımızda durmakta: *üretkenliğin ve potansiyel büyüme hızının gerilemesi*; ve dolayısıyla, kronikleşen yapısal işsizlik, ücretlerin durgunlaşması; gelir dağılımının şiddetli bir biçimde bozulması...

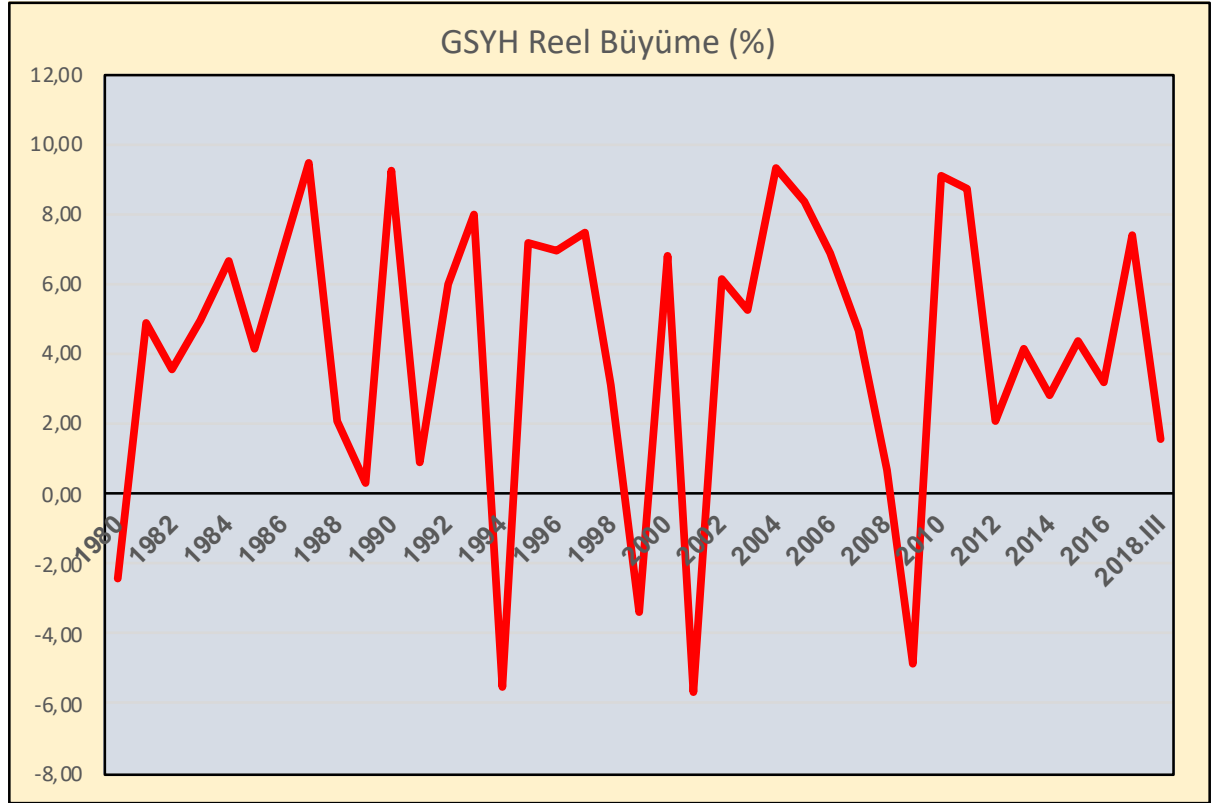
Bu doğrultuda, krizin çok daha öncesinde, 24 Mayıs 2006 tarihinde bu köşede şu görüşlere yer vermiştim:

“Reel sektörün intibak mekanizmaları, finans sektörüne görece daha yavaş ancak daha kalıcı ve derin olduğu için, bu tür bir kriz tetiklendiğinde krizin biçimi, söz gelimi 2001’de olduğu gibi ani bir çöküş biçiminde değil, zamana yayılmış uzun süreli bir durgunluk şeklinde tezahür edebilir. Bu tür bir kriz olgusu iktisatçıların şimdiye değin ayrıştırdıkları kriz biçimlerinden farklı olarak, gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde doğrudan reel sektörden kaynaklanan yeni bir kriz biçiminin yapısal koşullarının oluşmakta olduğunu belirtmektedir. Türkiye’nin de aralarında bulunduğu yüksek cari açık veren ve yüksek dış borç taşıyan ülkelerin böylesi bir tarihsel dönemeçte olduğu görülmektedir.”

Bu görüş OECD tarafından yayınlanan uzun dönemli projeksiyonlarda da dile getirilmektedir. OECD, örneğin, “Önümüzdeki 50 Sene Boyunca Politika Açmazları” başlıklı raporunda dünya ekonomisinin ortalama büyüme hızının yüzde 3.5’ten, yüzde 2.7’ye gerileyeceğini öngörmektedir. OECD’nin bu öngörüsü, sabit sermaye yatırımlarındaki gerilemeye, iklim değişikliği tehdidinin yaratacağı üretkenlik kayıplarına ve ücret gelirleri arasındaki kutuplaşmanın doğuracağı sosyal dışlanma ve şiddet olgularına dayandırılmaktadır.

Türkiye de söz konusu raporlarda sıklıkla yer almakta; ancak “kendi yarattığı kriz konjonktürü” sayesinde dünya ekonomisinin genelinden olumsuz biçimde ayrıışmaktadır. Örneğin son yayımladığı değerlendirmelerde **Morgan Stanley**, Türkiye’nin yüksek düzeydeki özel sektör borçluluğu sebebiyle ekonomik toparlanmasının uzun süreye yayılacağını ve V tipi yerine L ya da U tipi olacağını öngörmektedir.

Dolayısıyla, Morgan Stanley'in değerlendirmeleri krizin olumsuz etkilerinin kısa ya da uzun vadede, ancak er ya da geç, aşılabacağını vurgularken, Türkiye iktisat yazınında “*krizin alfabe harfleri üzerinden betimlenmesi*” çabalarını da alevlendirmekteydi. Burada biz de bu tartışmalara bir katkı yapmak maksadıyla Türkiye'nin neoliberal ekonomi modeli ile tanıştırıldığı 1980 sonrasındaki büyüme hızlarını anımsayalım. Aşağıdaki grafik 1980'den 2018'in üçüncü çeyreğine değin geçen dönemde yıllık reel büyüme oranlarını sergilemekte.

Kaynak: DPT; Temel Ekonomik Göstergeler ve TÜİK, Ulusal Hesaplar

Grafikten iki ana tespit yapmak olası: Birincisi, Türkiye ekonomisinin 1980 sonrası döneminde “*büyüme – kriz sarmallarının*” giderek sıklaşması; ikincisi ise bu durumu açıklamak için alfabeden yararlanılacaksa, bunun V, U ya da L değil, peşpeşe tekrarlanan *M harfleri aracılığıyla ifade edilebileceği...*